

Briselē, 30.9.2020.
SWD(2020) 305 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS,

**2020. gada ziņojums par tiesiskumu
Valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Igaunijā**

Pavaddokuments dokumentam

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**2020. gada ziņojums par tiesiskumu
Tiesiskuma situācija Eiropas Savienībā**

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} - {SWD(2020) 308 final} -
{SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} - {SWD(2020) 311 final} -
{SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} - {SWD(2020) 314 final} -
{SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} - {SWD(2020) 317 final} -
{SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

KOPSAVILKUMS

Igaunijas tiesu sistēmu raksturo dažas no visprogresīvākajām informācijas un komunikācijas tehnoloģijām, kas tiek izmantotas tiesās. Tās nodrošina augsta līmeņa pieejamību un elastību lietojumiem tiesā, kā arī ir daudz darījušas, lai tiesas ar salīdzinoši nelieliem traucējumiem turpinātu darboties Covid-19 pandēmijas laikā. Augstākā tiesa un tiesu pašpārvaldes iestādes ir labi iesaistītas galvenajos tiesu sistēmas pārvaldības aspektos, it īpaši cilvēkresursu un finanšu resursu sadalē, kā arī tiesnešu iecelšanā un citos aspektos.

Igaunijā kopumā ir izveidots tiesiskais un institucionālais regulējums, kas paredzēts, lai apkarotu korupciju. Tā ir izveidojusi iedarbīgu tīklu, kura mērķis ir pārvaldīt pretkorupcijas politikas īstenošanu. Tiek gatavota jauna pretkorupcijas stratēģija. Visas ministrijas ir apņēmušas, lai koordinētu korupcijas novēršanu un nodrošinātu valsts pretkorupcijas stratēģijas darbību īstenošanu attiecīgajā nozarē. Spējas izmeklēt korupcijas noziegumus un saukt pie atbildības par tiem ir iedarbīgas, un, pēc Prokuratūras domām, budžeta līdzekļi tiek uzskatīti par apmierinošiem. Ir ieviesti noteikumi, ar ko regulē “virpuļdurvju efektu”. Lobēšanas darbības nav reglamentētas ar likumu, taču izstrādes stadijā ir likumprojekts, un visaptveroša trauksmes cēlēju aizsardzības sistēma joprojām nav izveidota. Igaunija lielā mērā ir ieguldījusi e-mācībās ar mērķi atbalstīt visu publiskā sektora darbinieku interešu konfliktu novēršanu.

Igaunijas tiesiskais regulējums par plašsaziņas līdzekļu plurālismu ir balstīts gan uz konstitucionālajām garantijām, gan uz nozares tiesību aktiem. Plašsaziņas līdzekļu regulators — Patērētāju tiesību aizsardzības un tehniskās pārvaldes iestādes (*ECPTRA*) — darbojas kā Ekonomikas ministrijas administratīvā daļa. Likums, ar kuru transponē pārskatīto Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu (*AVMPD*), pastiprinās tās neatkarību. Plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību pārredzamība nav pilnībā nodrošināta, jo vēl nav pieņemtas jaunas konkrētas tiesību normas. Neskatoties uz to, vispārēja, ar uzņēmējdarbību saistīta informācija ir pieejama elektroniski, un piekļuve Uzņēmumu reģistra datiem ir bez maksas. Žurnālistu aizsardzības sistēma ir visaptveroša, un garantijas žurnālistu aizsardzībai ir iekļautas vairākos aktos.

Pateicoties likumu pieņemšanas iesaistošajam procesam, līdzsvara un atsvara sistēma Igaunijā ir labi attīstīta, un tā tiek vēl vairāk pilnveidota. Augstākās tiesas Konstitucionālās pārskatīšanas palāta veic *ex ante* un *ex post* kontroli par atbilstību konstitūcijai, tostarp izmantojot tiešu konstitucionālu sūdzību. Tieslietu kancleram ir liela loma līdzsvara un atsvara sistēmā, un tā akreditācija ar A statusu saskaņā ar ANO principiem joprojām turpinās (aizkavējusies Covid-19 pandēmijas dēļ).

I. TIESU SISTĒMA

Igaunijas tiesu sistēmai ir trīs līmeņi: četras apriņķa tiesas (izskata visas civillietas, krimināllietas un pārkāpumu lietas) un divas administratīvās tiesas pirmajā instancē, divas apgabaltiesas otrajā instancē (apriņķa tiesu un administratīvo tiesu lēmumu pārskatīšana) un Augstākā tiesa augstākajā instancē; tā pārskata tiesas spriedumus kasācijas tiesvedībā un ir arī konstitucionālās pārskatīšanas tiesa. Augstākā tiesa administrē savu budžetu un darbības, savukārt pirmās un otrās instances tiesas tiek administrētas, sadarbojoties Tiesu administrācijas padomei un Tieslietu ministrijai. Tiesu administrācijas padomei, kas nav pastāvīga iestāde, ir pilnvaras, kas cita starpā ir saistītas ar tiesu karti un tiesu varas resursiem, un tā piedalās diskusijās par tiesu administrēšanu¹. Pirmās un otrās instances tiesu tiesnešus ieceļ Republikas prezidents pēc Augstākās tiesas visu tiesnešu (*en banc*) priekšlikuma. Prokuratūra ir Tieslietu ministrijas padotībā esoša valdības iestāde, un tā ir neatkarīga savu pienākumu izpildē. To pārvalda ģenerālprokurors, it īpaši attiecībā uz prokuroru iecelšanu un viņu karjeru². Igaunijas tiesu sistēmā juristi (advokāti) ir Igaunijas Advokātu asociācijas biedri; tā ir neatkarīga, pašpārvaldoša profesionāla asociācija.

Neatkarība

Augstākajai tiesai un citām tiesu pašpārvaldes iestādēm ir nozīmīga loma tiesnešu iecelšanā un citos lēmumos par tiesu sistēmu. Augstākā tiesa organizē konkursu un plenārsēdē atlasa tiesnešu kandidātus pirmās un otrās instances tiesām, ierosinot Republikas prezidentam viņus iecelt³. Augstākās tiesas tiesnešus ieceļ parlaments (*Riigikogu*) pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma, kurš vispirms izskata Augstākās tiesas visu tiesnešu (*en banc*) un Tiesu administrācijas padomes atzinumus. Augstākā tiesa (tiesa visu tiesnešu sastāvā (tiesa *en banc*)) palīdz organizēt piecu tiesnešu pašpārvaldes iestāžu (Tiesu administrācijas padomes, Tiesnešu apmācības padomes, Tiesnešu izvērtēšanas komitejas⁴, Disciplinārās palātas⁵ un Tiesnešu ētikas padomes) darbu. Turklāt tās Konstitucionālās pārskatīšanas palāta atrisinātu iespējamus pieprasījumus par pārskatīšanu tiesā, kas iesniegti attiecībā uz Republikas prezidenta lēmumu neiecelt tiesneša kandidātu⁶. Jāatzīmē, ka līdz šim

¹ Tiesu administrācijas padomi veido Augstākās tiesas priekšsēdētājs, pieci tiesneši, kurus uz trīs gadiem ievēl tiesa *en banc*, divi parlamenta deputāti (Juridiskās komitejas un Konstitucionālās komitejas priekšsēdētāji *officio*), Advokātu asociācijas valdes iecelts zvērināts advokāts, galvenais prokurors vai viņa iecelts prokurors, tieslietu kanclers (ombuds) vai viņa iecelts pārstāvis. Turklāt tieslietu ministrs vai viņa iecelts pārstāvis padomē piedalās ar runas tiesībām, bet bez balsstiesībām. Padome nedarbojas pastāvīgi, bet tā ir iestāde ar regulārām sesijām četras reizes gadā un ārkārtas sesijām, kad tas ir nepieciešams.

² 2019. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 55.–57. attēls. Tieslietu ministrija īsteno prokuratūras uzraudzības kontroli, taču tā neattiecas uz Prokuratūras darbību, kas ir saistīta ar uzraudzības plānošanu, pirmstiesas kriminālprocesu un publiskās apsūdzības pārstāvēšanu tiesā. Skatīt Prokuratūras likuma 9. pantu. Ģenerālprokuroru ieceļ valdība pēc tieslietu ministra priekšlikuma, ņemot vērā parlamenta Juridiskās komitejas atzinumu.

³ Tiesu likuma 30. pants.

⁴ Tiesnešu izvērtēšanas komitejā ir desmit locekļi, un to izveido uz pieciem gadiem. Seši ir visu trīs līmeņu tiesneši, viens jurists, kuru iecēlusi Tartu Juridiskā fakultāte, viena persona, kuru iecēlis tieslietu ministrs, advokāts, kuru iecēlusi Advokātu asociācija, un prokurors, kuru iecēlis ģenerālprokurors. Skatīt Tiesu likuma 69. pantu.

⁵ Attiecībā uz palātas sastāvu skatīt 93. panta 1. punktu — pieci Augstākās tiesas tiesneši, pieci apriņķa tiesas tiesneši un pieci pirmās instances tiesneši.

⁶ GRECO atzīmēja, ka Augstākā tiesa, iesniedzot priekšlikumus pirmās un otrās instances tiesas tiesnešu iecelšanai, izlemj plenārsēdē (19 tiesneši), savukārt Augstākās tiesas Konstitucionālās pārskatīšanas palāta, kas sastāv no deviņiem tiesnešiem, darbojas kā apelācijas instance. Saskaņā ar GRECO tas rada “strukturālas objektivitātes” problēmu, kas risināta vairākos Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmumos. Skatīt GRECO ceturto

prezidents nekad nav atteicies iecelt tiesneša kandidātu. Tāpēc Konstitucionālās pārskatīšanas palātā tiesā nekad nav izskatīta lieta par tiesneša kandidāta neiecelšanu.

Priekšstata par tiesu sistēmas neatkarību līmenis plašā sabiedrībā ir vidējs un uzņēmumu vidū — zems. 57 % plašās sabiedrības ir diezgan labs un ļoti labs priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību, kas ir uzlabojums salīdzinājumā ar 2019. gadu pēc iepriekšējās lejupslīdes tendences. Uzņēmumu vidū neatkarība tiek uzskatīta par zemu (tikai 39 % uzskata, ka tā ir diezgan liela un ļoti liela) un pēc iepriekšējās lejupslīdes tendences saglabājas stabila⁷. Kāda cita uzņēmējdarbības aptauja (Pasaules ekonomikas forums), kur priekšstats par neatkarības līmeni dalībvalstīs pārsniedz vidējo līmeni, ir parādījusi priekšstata samazināšanos pēdējos gados⁸.

Tiesu administrācijas padomei ir svarīga loma, lemjot par tiesu varas resursiem, un tā palīdzēja reaģēt uz Covid-19 pandēmiju. Tiesu sistēmas pārvaldīšanā svarīga loma ir Tiesu administrācijas padomei, kas nav pastāvīga iestāde un kuras sastāvā ir tiesnešu vairākums. Cita starpā tā apstiprina tiesu karti, tiesnešu skaitu katrā tiesā un tiesu priekšsēdētāju iecelšanu un atcelšanu. Turklāt tā sniedz atzinumus par tiesu budžetiem un Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātiem. Padome nedarbojas pastāvīgi, un tai ir četras regulāras sesijas, kā arī ārkārtas sesijas, kad vien nepieciešams. Piemēram, padome apsprieda tiesu sistēmas reakciju uz Covid-19 pandēmiju, tostarp elektronisko sakaru turpmāku pilnveidošanu tiesās, lai saglabātu tiesu darbību⁹. Organizatorisko atbalstu padomei nodrošina Tieslietu ministrija, kas nevar iejaukties padomes darbā un lēmumu pieņemšanā. Padomei jāapstiprina lielākā daļa Tieslietu ministrijas pieņemto svarīgo lēmumu attiecībā uz tiesām¹⁰. Tā sniedz arī atzinumus par finanšu, budžeta un dažiem cilvēkresursu jautājumiem¹¹. It īpaši tā ir iesaistīta lēmuma pieņemšanā par resursu piešķiršanu tiesām, jo tā sniedz atzinumu par Tieslietu ministrijas izstrādāto priekšlikumu, konsultējoties ar tiesu priekšsēdētājiem. Procesa laikā, kad padome sniedz savu atzinumu par budžetu, tiek izveidots kompromisa priekšlikums, kurā tiesu vara ir pilnībā iesaistīta.

Kvalitāte

Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas tiesās ir attīstītas un tiek vēl vairāk pilnveidotas, lai tiesas darbotos nevainojami, neraugoties uz problēmām, kas saistītas ar Covid-19. Igaunija ir starp tām dalībvalstīm, kuras visprasmīgāk izmanto Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT), lai uzlabotu viņu tiesu sistēmas pieejamību un vispārējo

novērtēšanas kārtu, Novērtējuma ziņojumu, 99. punkts. Skatīt arī *GRECO* ceturto novērtēšanas kārtu, Otro atbilstības ziņojumu, 39.–44. punkts.

⁷ 44. un 46. attēls, 2020. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

⁸ 48. attēls, 2020. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā. Priekšstatu par tiesu sistēmas neatkarības līmeni raksturo, izmantojot šādus neatkarības līmeņa novērtējumus: ļoti zems (mazāk nekā 30 % respondentu uzskata, ka tiesu sistēmas neatkarība ir diezgan liela vai ļoti liela), zems (30–39 %), vidējs (40–59 %), augsts (60–75 %), ļoti augsts (vairāk nekā 75 %).

⁹ Tiesu administrācijas padomes ieteikumi tiesvedības organizēšanai ārkārtas situācijā.

¹⁰ Skatīt Tiesu likuma 39. un 41. pantu: tiesu teritoriālās jurisdikcijas, tiesu iestāžu, tiesu un tiesu namu atrašanās vietu noteikšana; tiesnešu skaita noteikšana tiesās un tiesu namos; tiesu priekšsēdētāju iecelšana un priekšlaicīga atbrīvošana; lēmums ļaut tiesnesim turpināt strādāt pēc pensijas vecuma sasniegšanas; tiesneša palīgu skaita noteikšana; tiesu informācijas sistēmas reģistra datu sastāva un to iesniegšanas kārtības noteikšana.

¹¹ Skatīt Tiesu likuma 39. un 41. pantu: tiesu gada budžetu veidošanas principi; No Tieslietu ministrijas budžeta tiesām piešķirto līdzekļu atbilstība tiesu gada budžetu veidošanas principiem; kandidāti uz vakanto Augstākās tiesas tiesneša amatu; tiesneša atbrīvošana no amata ārkārtēju iemeslu dēļ.

kvalitāti¹². Tiesu darbu atvieglo četru IKT rīku izmantošana: Tiesu informācijas sistēma (*CIS*), publiskais e-Fails, e-Fails un nesen uzsāktā Digitālā tiesu failu sistēma. *CIS* ir iekšējā tiesas informācijas sistēma, ko izmanto visi tiesneši un tiesas amatpersonas, un tajā ir atrodami visi tiesā iesniegtie vai tiesas sastādītie dokumenti. Turklāt tā kalpo arī kā vide tiesas dokumentu izstrādāšanai ar pielāgojamām veidnēm, pieprasījumu veikšanai no citām datubāzēm un tiesas informācijas nosūtīšanai citām informācijas sistēmām, izmantojot e-Failu. Tāpat *CIS* tiek izmantota lietu automātiskai izplatīšanai starp tiesnešiem¹³. Publiskais e-Fails ir ārējā informācijas sistēma, kas ļauj pusēm un to pārstāvjiem piedalīties tiesvedībās elektroniski¹⁴. Publiskais e-Fails ļauj pilsoņiem uzsākt civiltiesiskās un administratīvās tiesvedības un uzraudzīt šīs tiesvedības, kā arī uzsākt pārkāpumu tiesvedības un iesniegt apstrādājamus dokumentus. Tas ir balstīts uz e-Faila sistēmu, kas apvieno policijas, Prokuratūras, tiesu un citu iestāžu, kas veic tiesvedību, informācijas sistēmas, nodrošinot ar tiesvedībām saistītās informācijas centrālo apmaiņu starp pusēm un ātru un elektronisku datu apmaiņu. Publiskā e-Faila sistēmas mērķis ir sniegt informāciju, kas ir iekļauta e-Faila sistēmā, tiesvedības dalībniekiem ar interneta starpniecību¹⁵. E-Fails ir iekšēja centrālā informācijas sistēma, kas sniedz detalizētu pārskatu par dažādiem tiesvedības posmiem. Tas nodrošina vienlaicīgu informācijas apmaiņu starp dažādām tiesvedības pusēm¹⁶. Klientu sistēmu lietotāji var redzēt tikai tos datus, kas saistīti ar viņu profesionālajiem pienākumiem¹⁷. Digitālo tiesu failu sistēmu izmanto, lai tiesnešiem, viņu palīgiem¹⁸ un tiesvedības pusēm nodrošinātu labāku un funkcionālāku tiesas dokumentu pārskatu un pieejamību¹⁹. Šis IKT rīks lietotājiem piedāvā vairākas iespējas, kā labāk organizēt un optimizēt procesuālās darbības un procesus tiesās²⁰. Reaģējot uz pandēmiju Covid-19, tika turpināta Digitālo tiesu failu sistēmas pilnveidošana un ieviešana, kas tiesām un prokuratūrai ļāva turpināt darbu bez būtiskiem traucējumiem.

Efektivitāte

Igaunijas tiesu sistēma darbojas efektīvi. 2019. gadā aprīļa tiesās civillietas tika pabeigtas vidēji 95 dienās, krimināllietas tika pabeigtas vidēji 226 dienās vispārējās kriminālprocesa tiesvedībās, 28 dienās — vienkāršotajās tiesvedībās un 46 dienās — pārkāpumu lietās. Pirmās instances tiesās administratīvās lietas tika pabeigtas vidēji 123 dienu laikā²¹. Vidējais apelāciju izskatīšanas laiks bija 162 dienas civillietās, 44 dienas — krimināllietās un 197 dienas — administratīvajās lietās. Tiesvedības ilgums

¹² 27.–29. attēls, 2020. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

¹³ Igaunijas sniegtā informācija 2020. gada ziņojumam par tiesiskumu.

¹⁴ Publiskais e-Fails ļauj piekļūt civillietām, administratīvām lietām, krimināllietām un pārkāpumu lietām. Tajā ir aptuveni 5000 lietotāju, kuri sistēmā piesakās vismaz reizi nedēļā, un 50 000 pieprasījumu no klientu sistēmām katru dienu.

¹⁵ Papildu informācija: <https://www.rik.ee/en/international/public-e-file>.

¹⁶ Papildu informācija: <https://www.rik.ee/en/international/e-file>.

¹⁷ Piemēram, cietuma darbinieki nevar piekļūt informācijai par tiesvedību tiesā.

¹⁸ Izmantojot *CIS*.

¹⁹ Izmantojot publisko e-Failu.

²⁰ Būtu jāatzīmē, ka pēc dalībvalsts pieprasījuma Komisija, izmantojot Strukturālo reformu atbalsta programmu, var nodrošināt īpaši pielāgotas speciālās zināšanas, lai palīdzētu izstrādāt un īstenot izaugsmi veicinošas reformas. Kopš 2018. gada Igaunijai šāds atbalsts tiek sniegts, lai veiktu reformas tiesu sistēmā. Tā kā Igaunija ir viena no visvairāk digitalizētajām valstīm pasaulē, tostarp publiskā sektora sniegto e-pakalpojumu līmenī, salīdzinot ar mazāk digitalizētām valstīm, attiecīgi kibernetizācijai ir potenciāli liela ietekme uz Igaunijas stabilitāti, ekonomiku un izaugsmi. Atbalsta mērķis ir attīstīt produktīvas nacionālās kibernetizācijas vienības policijā, Robežsardzes pārvaldē, Prokuratūrā un tiesās, lai novērstu un izmeklētu kibernetiskus draudus, kā arī sauktu pie atbildības par tiem.

²¹ Igaunijas sniegtā informācija 2020. gada ziņojumam par tiesiskumu.

civillietās, komerclietās un administratīvajās lietās ir mazāks nekā vidējais līmenis (mērot pēc nolēmuma pieņemšanas laika), un nepabeigto lietu skaits bieži ir viens no zemākajiem ES²². Šāda veida lietās pabeigšanas koeficients pārsniedz 100 %, kas nozīmē, ka tiesas spēj tikt galā ar ienākošajām lietām.

II. PRETKORUPCIJAS REGULĒJUMS

Tieslietu ministrija ir atbildīga par valsts pretkorupcijas stratēģijas sagatavošanu un pārrauga un koordinē ziņojumus par Pretkorupcijas stratēģijas rīcības plānu. Pretkorupcijas atlases komiteja veic parlamentāro kontroli pār pretkorupcijas pasākumu īstenošanu, un Politisko partiju finansēšanas uzraudzības komiteja pārrauga politisko partiju finansējumu. Valsts kriminālpolicijas Korupcijas noziegumu birojs ir specializēta vienība, kas atbild par izmeklēšanu veikšanu korupcijas lietās, un Iekšējās drošības dienests atbild par tādu korupcijas pārkāpumu izmeklēšanu, ko izdarījušas augstākas valsts un pašvaldību amatpersonas sešs lielākajās pašvaldībās. Prokuratūra uzrauga un vada pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas korupcijas pārkāpumu lietās, un tā pārstāv publisko apsūdzību tiesās.

Igaunija *Transparency International* korupcijas uztveres indeksā iegūst 74 no 100 punktiem un ierindojas 8. vietā Eiropas Savienībā un 18. vietā pasaulē.²³ 2020. gada Eiroparometra speciālaptaujā 60 % respondentu korupciju uzskata par plaši izplatītu (ES vidēji 71 %) ²⁴ un 14 % cilvēku ikdienā personīgi izjūt korupcijas ietekmi (ES vidēji 26 %). Attiecībā uz uzņēmējiem jāatzīst, ka 44% uzņēmēju korupciju vērtē kā plaši izplatītu (ES — vidēji 63 % respondentu) un 9% uzņēmēju uzskata, ka korupcija ir darījumdarbības jomā sastopama problēma (ES — vidēji 37 %). 37 % respondentu uzskata, ka veiksmīgas kriminālvajāšanas gadījumu ir pietiekami daudz, lai atturētu iedzīvotājus no koruptīvu darbību veikšanas (ES — vidēji 36 %), un 46% uzņēmēju uzskata, ka iedzīvotāji un uzņēmumi, kurus pieķer augstas amatpersonas kukuļošanā, saņem atbilstošu sodu (ES — vidēji 31 %) ²⁵.

Tiek gatavota jauna pretkorupcijas stratēģija. Tieslietu ministrija (Krimināltiesību politikas departaments) ir atbildīga par pretkorupcijas darbību koordinēšanu²⁶. Tieslietu ministrija pārrauga un koordinē ziņojumus par Pretkorupcijas stratēģijas rīcības plānu²⁷. Pašreizējā stratēģija tuvojas beigām, jotā aptver laika posmu no 2013. līdz 2020. gadam²⁸. Tiek gatavota jauna stratēģija. Augsta riska nozaru saraksts ir izvirzīts par prioritātēm Pretkorupcijas stratēģijā 2013.–2020. gadam, un tajā pašlaik ietilpst veselības aprūpe un izglītība. Publiskie iepirkumi dažādās nozarēs tiek uzskatīti par horizontālu, korupcijas ietekmējamu jomu.

²² 2020. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 4.–15. attēls.

²³ *Transparency International* 2020. gada indekss.

²⁴ Eiroparometra speciālaptauja Nr. 502 (2020).

²⁵ Eiroparometra 482. zibensaptauja.

²⁶ Katrai otrajai ministrijai ir korupcijas novēršanas koordinators, kurš ir iecelts, lai pārvaldītu pretkorupcijas politikas īstenošanu tās kompetences jomā. Tikls tiek sasaukts apmēram četras līdz piecas reizes gadā, un tajā piedalās arī policijas, pilsoniskās sabiedrības, parlamenta, valsts revīzijas biroja un citu ieinteresēto personu pārstāvji. Pretkorupcijas koordinēšanas budžets ir 7000–15 000 EUR pretkorupcijas projektiem, kā arī personāla kārtējās izmaksas.

²⁷ Igaunijas valdības 2013. gada Pretkorupcijas stratēģija.

²⁸ “Korruptsioonivastase strateegia aastateks 2013–2020 rakendusplaan aastateks 2017–2020”.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas kompetences tiek dalītas starp dažādām iestādēm. Prokuratūra uzrauga un vada pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas korupcijas pārkāpumu lietās, un tā pārstāv valsts prokuratūru tiesās²⁹. Salīdzinot ar 2018. gadu, reģistrēto korupcijas pārkāpumu skaits 2019. gadā ir samazinājies par 81 %³⁰. Aptuveni 40 % korupcijas lietu notiek vietējā līmenī³¹. Pēc Prokuratūras domām, budžeta līdzekļi ir uzskatāmi par apmierinošiem³². Valsts kriminālpolicijas Korupcijas noziegumu apkarošanas birojs (CCB) ir specializētā vienība, kas atbild par izmeklēšanu veikšanu korupcijas lietās. CCB funkcijas ietver gan kriminālpārkāpumu novēršanu un pirmstiesas izmeklēšanu Prokuratūras uzraudzībā un vadībā, gan pārkāpumu izskatīšanu korupcijas lietās³³. Turklāt Iekšējās drošības dienestam ir kompetence attiecībā uz kriminālpārkāpumu pirmstiesas izmeklēšanu un pārkāpumu izskatīšanu korupcijas lietās. Katrai ministrijai ir viena amatpersona, kas koordinē korupcijas novēršanu un nodrošina valsts pretkorupcijas stratēģijas darbību īstenošanu attiecīgajā nozarē. Korupcijas novēršanas koordinatori ziņo attiecīgajam ministram arī aizdomu gadījumā par korupciju vai korupcijas riskiem. Ja ir pierādījumi par korupciju, koordinatori par to ziņo policijai³⁴. Parlamenta Pretkorupcijas atlases komiteja veic parlamentāro kontroli pār pretkorupcijas pasākumu īstenošanu un apspriež un izvērtē iespējamās korupcijas gadījumus, kuros iesaistītas Pretkorupcijas likumā norādītās amatpersonas³⁵. Politisko partiju finansēšanas uzraudzības komiteja pārrauga politisko partiju finansējumu un uzrauga politisko partiju, vēlēšanu koalīciju un neatkarīgo kandidātu, kuri piedalās vēlēšanās, finanšu iegūšanas un izlietošanas likumību³⁶.

Nav visaptverošu trauksmes cēlēju aizsardzības noteikumu. Pretkorupcijas likuma 2013. gada grozījumi aizliedz amatpersonām slēpt korupciju un pieprasa iestādēm aizsargāt labticīgu trauksmes cēlēju konfidencialitāti. Tomēr tie regulē tikai publisko, bet ne privāto sektoru.

Lobēšana netiek reglamentēta. Nav tiesiskā regulējuma, kas noteiktu sistēmu un reglamentētu lobēšanu. GRECO ieteica pieņemt noteikumus par kontaktiem starp lobistiem

²⁹ Prokuratūras budžets 2020. gadam ir 15 159 770 EUR, kas ir par 763 801 EUR vairāk salīdzinājumā ar 2019. gadu.

³⁰ Tieslietu ministrija, "Kuritegevus Eestis 2019. Korruptsioon" ["Noziedzība Igaunijā — 2019. gads. Korupcija"] <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevusestatistika/korruptsioon.html>.

³¹ Tieslietu ministrija, "Registreeritud kuriteod aastatel 2003–2018" ["Reģistrētie noziegumi 2003.–2018. gadā"], Tallina, 2019.

³² Prokuratūras budžets 2020. gadam ir 15 159 770 EUR, kas ir par 763 801 EUR vairāk salīdzinājumā ar 2019. gadu. 2020. gada valsts budžeta paskaidrojumi. <https://www.riigikogu.ee/download/52fab2ca-9670-4add-8347-4c880a647a63>.

³³ 2019. gadā birojā strādāja 33 personas. CCB budžets 2019. gadā bija 1 156 132 EUR. Skatīt arī <https://www.politsei.ee/files/Korruptsioon/Trykised/korruptsioonsisu2017engnett.pdf?18996834f6>.

³⁴ Korupcijas novēršanas kontakti ministrijās, Korruptsioon.ee, <https://www.korruptsioon.ee/en/anti-corruption-activity/corruption-prevention-contacts-ministries>.

³⁵ Komitejā ir pieci parlamenta deputāti un divas pastāvīgās amatpersonas. Komiteja uzrauga, kā tiek ievēroti ierobežojumi attiecībā uz parlamenta (*Riigikogu*) deputātu darbībām un pārskata viņu aktīvu deklarācijas, iesniedz parlamentam ikgadēju pārskatu par tās darbību, veic pretkorupcijas pasākumu parlamentāro uzraudzību, ieskaitot tikšanās ar valdības iestādēm, tiesībsardzības iestādēm, piemēram, Iekšējās drošības policiju, Valsts kriminālpoliciju un Prokuratūru ar mērķi ievākt informāciju. Īpašajai komitejai ir tiesības uzaicināt personas un pieprasīt informāciju un dokumentus pārbaudei. Tai ir arī tiesības iesniegt priekšlikumus tiesību aktu grozīšanai. Skatīt vairāk par Pretkorupcijas atlases komitejas uzraudzības darbībām: <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/anti-corruption-select-committee/>.

³⁶ Komitejas sastāvu veido locekļi, kurus ieceļ parlamentā (*Riigikogu*) pārstāvētās politiskās partijas, kā arī tieslietu kanclera, ģenerālrevidenta un Nacionālās vēlēšanu komitejas pārstāvji. Komitejas locekļi ir neatkarīgi un savā darbā nepārstāv to organizāciju intereses un nostāju, kuras viņus iecēla.

un personām ar augstākajām izpildfunkcijām, un publiskot šādus kontaktus³⁷. Valdība izstrādā regulējuma projektu par lobēšanu amatpersonām, kas strādā izpildvarā.

Ir notikušas debates par nepieciešamību valsts uzņēmumu vadītājiem publiskot savas ekonomiskās intereses. Attiecībā uz aktīvu deklarāciju 2013. gadā pieņemtais Pretkorupcijas likums ir pastiprinājis parlamenta Pretkorupcijas atlases komitejas pilnvaras³⁸. Uzlabojumi ietver deklarējamo datu apjoma, kā arī Komitejas kompetences un tiesību paplašināšanu. Pamatojoties uz pārskatīto likumu, 2014. gadā tika izveidots elektroniskais interešu deklarāciju reģistrs. Tās, atšķirībā no valstij piederošo uzņēmumu ekonomiskajām interesēm, jau ir publiski pieejamas un tāpēc tās ir pakļautas arī sabiedrības, tostarp plašsaziņas līdzekļu, pārbaudēm. Aktīvu un interešu deklarēšanas sistēma, kas darbojas kopš 2014. gada, ļauj ikvienai deklarētajai amatpersonai izmantot iepriekš aizpildītu veidlapu un iesniegt deklarāciju elektroniski. Iesniegtā deklarācija ir pieejama sabiedrībai trīs gadus no iesniegšanas dienas³⁹.

Ir ieviesti noteikumi, ar ko regulē “virpuļdurvju efektu”. Civildienesta likumā ir ietverti noteikumi, saskaņā ar kuriem amatpersona, kura tiek atbrīvota no amata, viena gada laikā no atbrīvošanas dienas nevar kļūt par saistītu personu⁴⁰ privāttiesību attiecībās ar juridisko personu, pār kuru pagājušā gada laikā amatpersona ir veikusi tiešu vai pastāvīgu uzraudzību.

³⁷ GRECO piektā novērtēšanas kārtā, Novērtējuma ziņojums, v) ieteikums: ir jāizstrādā noteikumi, lai pārvaldītu i) kontaktus starp personām ar augstākajām izpildvaras funkcijām un lobistiem / trešām personām, kas cenšas ietekmēt publisko lēmumu pieņemšanas procesu, un ii) šādu kontaktu un apspriesto tematu informācijas atklāšanu.

³⁸ Pretkorupcijas likums. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521082014007/consolide> (no 22.9.2014.).

³⁹ GRECO ceturtā novērtēšanas kārtā, Atbilstības ziņojums.

⁴⁰ Saistītā persona šajā kontekstā ir juridiska persona, kurā vismaz 1/10 no līdzdalības vai tiesībām iegūt līdzdalību pieder amatpersonai vai ar viņu saistītai personai; un juridiska persona, kurā amatpersona vai ģimenes loceklis ir pārvaldības vai kontroles iestāžu loceklis.

III. PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PLURĀLISMS

Igaunijā vārda brīvības un tiesību pieklūt informācijai juridisku un formālu aizsardzību nodrošina Igaunijas Republikas Konstitūcija⁴¹. Sekundārie tiesību akti skaidri aizstāv žurnālistu tiesības aizsargāt viņu avotus un veicina plašsaziņas līdzekļu plurālismu radio un televīzijas nozarē⁴². Tiesības uz informāciju ir skaidri atzītas Konstitūcijā, Publiskās informācijas likumā⁴³ un Persondatu aizsardzības likumā⁴⁴.

Plānotās reformas mērķis ir stiprināt plašsaziņas līdzekļu regulatora — Patērētāju tiesību aizsardzības un tehniskās pārvaldes iestādes (ECPTRA) — neatkarību. ECPTRA ir valdības organizācija, kas izveidota 2019. gadā, apvienojot Patērētāju tiesību aizsardzības padomi un Tehniskās pārvaldes iestādi. Iestāde darbojas kā Ekonomikas un komunikāciju ministrijas administratīvā daļa. Pārskatītās Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas (AVMPD) transponēšanas grozījumu⁴⁶ mērķis ir mainīt ECPTRA uzdevumus, pilnvaras un kompetences. Kā paziņoja Igaunijas iestādes, tie definēs arī pēdējo iestādi kā neatkarīgu saskaņā ar neatkarības prasībām, kas noteiktas AVMPD⁴⁷.

Igaunijas Preses padome (Pressinõukogu) ir brīvprātīga pašpārvaldoša iestāde. Tās uzdevums ir izskatīt sabiedrības sūdzības par informāciju presē, tiešsaistes portālos ar žurnālistikas saturu un sabiedriskajās raidstacijās. Preses padomē ir desmit locekļi, tostarp seši no plašsaziņas līdzekļu sektora un četri palīgi no citiem, kas nav plašsaziņas līdzekļu, sektoriem, kā arī rotējošs priekšsēdētājs. Organizāciju ir izveidojusi Igaunijas Laikrakstu asociācija⁴⁸.

Pašlaik nav īpašu tiesību normu, kas prasa atklāt informāciju par īpašumtiesībām. Neskatoties uz to, vispārēja, ar uzņēmējdarbību saistīta informācija ir pieejama elektroniski, un piekļuve Uzņēmumu reģistra datiem ir bez maksas⁴⁹. Zināmas bažas ir radījis informācijas trūkums par plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesībām⁵⁰. Tomēr pašreizējā tiesību akta projektā, ar kuru tiek transponēta AVMPD, ir ieviests jauns noteikums, kas regulē publiski pieejamus datus par plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību struktūru un pārredzamību, pamatojoties uz attiecīgo AVMPD noteikumu⁵¹. Pašlaik informācija par plašsaziņas līdzekļu uzņēmumu faktiskajām īpašumtiesībām visos gadījumos nav pieejama sabiedrībai. Šā fakta dēļ 2020. gada plašsaziņas līdzekļu plurālisma uzraudzības instruments (MPM 2020) situāciju saistībā ar plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību pārredzamību Igaunijā raksturoja par tādu, kas

⁴¹ 44.–46. pants, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521052015001/consolide>.

⁴² Plašsaziņas līdzekļu pakalpojumu likuma 15. un 13. pants, skatīt: www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013019/consolide.

⁴³ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514112013001/consolide>.

⁴⁴ Persondatu aizsardzības likums (*Isikuandmete kaitse seadus*) <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523012019001/consolide>.

⁴⁵ 2020. gadā Igaunija organizācijas “Reportieri bez robežām” preses brīvības indeksā ierindojās 14. vietā pasaulē.

⁴⁶ Starpiestāžu apspriešanās par likumprojektu, ar ko groza Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/1808 (2018. gada 14. novembris), ar ko groza Direktīvu 2010/13/ES), ir pabeigta, un augustā tas tiks iesniegts valdībai apstiprināšanai. Parlamentā to apspriedīs septembrī.

⁴⁷ AVMPD 30. pants.

⁴⁸ Igaunijas Laikrakstu asociācijas (*Eesti Ajalehtede Liit*) tīmekļa vietne Igaunijas Preses padomē (*Pressinõukogu*), <http://vana.meediaaliit.ee/pressinoukogu/index-eng.html>.

⁴⁹ Uzņēmumu reģistrs ir pieejams šeit: <https://www.rik.ee/en/e-business-register>.

⁵⁰ Informācija, kas saņemta valsts apmeklējuma un ziņojuma sagatavošanai rīkotās apspriešanas procesa kontekstā.

⁵¹ AVMPD 5. pants.

rada vidēju risku. Tajā pašā laikā tirgus daudzveidības rādītājs rada augstu risku, plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību pieaugošās horizontālās un vertikālajās koncentrācijas dēļ. Tas jo īpaši attiecas uz reģionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, kuriem valstī ir spēcīgas tradīcijas. 2018. gada Eiropas Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvības centra faktu noskaidrošanas misija norādīja uz plašsaziņas līdzekļu koncentrāciju kā satraucošu⁵². Attiecībā uz vietējiem plašsaziņas līdzekļiem *MPM 2020* uzsvēra vidēju risku, kas saistīts ar plašsaziņas līdzekļu politisko neatkarību, jo trūkst noteikumu, kas regulē interešu konfliktu starp plašsaziņas līdzekļu īpašniekiem un valdošajām partijām un politiķiem⁵³.

Tiesības uz informāciju ir noteiktas Konstitūcijā, un Publiskās informācijas likums regulē sabiedrības tiesības piekļūt valsts iestāžu rīcībā esošajai informācijai. Tomēr, kā ieinteresētās personas norādīja Komisijai⁵⁴ un kā uzsvēra plašsaziņas līdzekļu plurālisma uzraudzības instruments, valsts pārvalde dažos gadījumos mēdz liegt piekļuvi publiskai informācijai.

Žurnālistu aizsardzības sistēma ir visaptveroša. Tā balstās uz vārda brīvību, kas ir skaidri noteikta Igaunijas Konstitūcijā un Mediju pakalpojumu likumā. Pēdējā ietver noteikumu par informācijas avota aizsardzību. Drošības pasākumi žurnālistu aizsardzībai ir iekļauti arī Kriminālprocesa kodeksā⁵⁵. Taču kā viena no paredzētajām sankcijām par dažiem konkrētiem neslavas celšanas gadījumiem ir ieslodzījums⁵⁶. *MPM 2020* rādītāja analīze par žurnālista profesiju, standartiem un aizsardzību rada zemu risku. Neskatoties uz to, pēdējā laikā ir radušās zināmas bažas par iejaukšanos izmeklēšanas žurnālistu darbā⁵⁷. 2019. un 2020. gadā Eiropas Padomes Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma nublicēja nekādus brīdinājumus par Igauniju⁵⁸. 2020. gadā tika publicēts viens brīdinājums par iespējamu negatīvu ietekmi uz plašsaziņas līdzekļu brīvību; tomēr gadījums bija saistīts ar ES līmenī pieņemtu finansiālu sankciju piemērošanu; tas tika apstiprināts Eiropas Komisijas 2020. gada 19. jūnija atzinumā⁵⁹.

⁵² 2018. gada *EFJ-ECPMF* kopīgā misija Baltijas valstīs. https://adobeindd.com/view/publications/c17c50d1-7733-41c3-b0fd-de8de57e8d9a/alnr/publication-web-resources/pdf/FFM_Baltics_cc.pdf.

⁵³ Šo konstatējumu apstiprināja arī valsts apmeklējuma kontekstā saņemtā informācija.

⁵⁴ Informācija saņemta valsts apmeklējuma kontekstā.

⁵⁵ Kriminālprocesa kodeksa 72. pants — <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.

⁵⁶ “Decriminalisation of Defamation”, https://cmpf.eu.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf.

Brīvības atņemšanu var piemērot tikai ļoti konkrētos neslavas celšanas gadījumos, kas skar konkrētas kategorijas personas (personas, kurām ir piešķirta starptautiska neaizskaramība (Kriminālkodeksa 247. pants), personas, kuras pārstāv valsts iestādi (275. pants), tiesnesi / tiesas pārstāvi (305. pants)).

⁵⁷ Organizācija “Reportieri bez robežām” pauž lielas bažas par neatkarīgās žurnālistikas nākotni Igaunijā, kur gandrīz visi pētnieciskie reportieri un viedokļu nodaļas redaktori pēdējās nedēļās ir pametuši valsts vadošo laikrakstu *Postimees*, sakot, ka vairs neuzticās tā pārvaldei. Organizācija “Reportieri bez robežām” jau 2019. gada aprīlī puda bažas par *Linnamäe* kontroli pār *Postimees*, kad tā žurnālisti apgalvoja, ka viņi ir pakļauti dažādu veidu spiedienam, lai atspoguļotu notikumus, kas saistīti ar tā citu garo darījumdarbības interešu sarakstu”, 2020. gada janvāris, <https://rsf.org/en/news/does-crisis-leading-daily-mean-end-investigative-journalism-estonia>.

⁵⁸ Eiropas Padome, Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma.

⁵⁹ Eiropas Padome, Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma, “Reply by the Government of Estonia to the platform alert concerning the Russian State News agency Sputnik”. Eiropas Komisija 19. jūnijā pieņēma atzinumu par tādu finansiālu sankciju piemērošanu, kas pieņemtas ar Padomes Regulu (ES) Nr. 269/2014; saskaņā ar to Igaunija finansiālās sankcijas pret *Rossija Segodnya* (*Sputnik-Estonia*) ir piemērojusi likumīgi. Skatīt atzinumu par tādu finansiālu sankciju piemērošanu, kas pieņemtas ar Padomes Regulu (ES) Nr. 269/2014, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/200619-opinion-financial-sanctions_en.pdf.

IV. CITI INSTITUCIONĀLI JAUTĀJUMI SAISTĪBĀ AR LĪDZSVARA UN ATSVARA SISTĒMU

Igaunija ir parlamentāra republika ar vienpalātas parlamentu, kur Augstākās tiesas Konstitucionālās pārskatīšanas palāta var veikt *ex post* konstitucionālo pārskatīšanu, tostarp noteiktos apstākļos, pamatojoties uz konstitucionālu sūdzību. Papildus tiesu sistēmai līdzsvara un atsvara sistēmā loma ir arī Tieslietu kanclera birojam (Ombudam). Sabiedrības un ieinteresēto personu iesaistīšanu atbalsta attīstīti informācijas un komunikācijas tehnoloģiju rīki.

Tiek izstrādāta jauna likumdošanas vide un likumdošanas politikas pamatnostādnes, lai vēl vairāk uzlabotu to draudzīgumu lietotājiem un iekļaušanu attiecībā uz sabiedrību un ieinteresētajām personām. Tiesību aktu izstrādes pamatā ir “Rules for Good Legislative Practice and Legislative Drafting”⁶⁰. Process parasti sākas ar “likumdošanas nodoma” izstrādāšanu, kurā sīki aprakstīts risināmais jautājums, iespējamā mērķa grupa, pašreizējās situācijas un politikas iespēju analīze, kā arī jebkuras iespējamās darbības potenciālā ietekme⁶¹. Ministrijām ir jāidentificē ieinteresētās personas pēc iespējas agrāk, vēlākais likumdošanas nodoma vai attīstības plāna projekta izstrādes posmā. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām ir jāveic vismaz divos posmos: kad tiek lemts, vai izstrādāt tiesību aktu (tā nodomu), un kad tiesību akts ir izstrādāts, pirms tā iesniegšanas parlamentam. Visi tiesību aktu projekti, likumdošanas nodomi, priekšlikumi attīstības plāna izstrādei vai citi potenciāli nozīmīgi jautājumi tiek publicēti politikas informācijas sistēmā *EIS (Eelnõude infosüsteem)*, lai tos apspriestu. Ieinteresētās personas tiek arī regulāri tieši iesaistītas pieprasījumos sniegt ieguldījumu. Tieslietu ministrija strādā pie projekta, lai izveidotu jaunu likumdošanas vidi, kas būtu lietotājam draudzīgāka, ar inovatīviem veidiem labākai un iekļaujošākai likumdošanas izstrādei. 2030. gada likumdošanas politikas attīstības pamatnostādņu projekts pašlaik tiek apspriests parlamentā, lai atjaunotu labas likumdošanas politikas standartu un kalpotu kā politikas veidošanas ceļvedis, tostarp attiecībā uz ieinteresēto personu iesaistīšanu.

Konstitucionālo pārskatīšanu veic Augstākās tiesas Konstitucionālās pārskatīšanas palāta. Augstākā tiesa ir gan augstākā trešās instances tiesa, gan konstitucionālās pārskatīšanas tiesa. Konstitucionālās pārskatīšanas palāta pārskata likumu un citu vispārēji piemērojamu tiesību aktu atbilstību Konstitucionālās pārskatīšanas tiesas procesa likumam⁶². Dažādu konstitucionālās pārskatīšanas tiesvedību var ierosināt tiesa, Republikas prezidents, tieslietu kanclers, vietējās pašvaldības padome vai parlaments. Pēc prezidenta sākotnējā atteikuma izsludināt likumu, kas ir pretrunā Konstitūcijai (*ex ante* konstitucionālā pārskatīšana), prezidents var iesniegt peticiju pret šā likuma pasludināšanu, ja tas ir pieņemts parlamenta otrajā sēdē bez grozījumiem. Tiesību kancleram (ombudam) ir arī svarīga loma likumu konstitucionālās pārskatīšanas sistēmā, tam jo īpaši ir tiesības uzsākt abstraktu *ex post* konstitucionālo pārskatīšanu⁶³. Saskaņā ar Augstākās tiesas judikatūru Tiesa noteiktos izņēmuma gadījumos ļauj pieteikuma iesniedzējam iesniegt individuālas sūdzības tieši Augstākajā tiesā pirms tiesiskās aizsardzības līdzekļu izsmelšanas zemākās instances tiesās,

⁶⁰ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508012015003/consolide>.

⁶¹ Piekļuve visiem šiem dokumentiem sabiedrībai ir brīvi pieejama, izmantojot tiesību aktu projektus un politikas informācijas sistēmu (*Eelnõude infosüsteem* jeb *EIS*), kas ir pieejama vietnē <http://eelnoud.valitsus.ee/main#ANx6shIc>.

⁶² Visu likumu skatīt <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512122019006/consolide>.

⁶³ Konstitucionālās pārskatīšanas tiesas procesa likuma 6. pants.

proti, situācijās, kad nav iedarbīgu tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizsargāšanai⁶⁴.

Grozījumi paplašināja Tieslietu kanclera biroja (Ombuda) pilnvaras. Kanclers ir neakreditēts Valstu cilvēktiesību iestāžu Eiropas tīkla asociētais loceklis. 2019. gada janvārī stājās spēkā jauni tiesību akti⁶⁵ par šo iestādi, kas paplašināja tās pilnvaras, lai tā varētu darboties kā valsts cilvēktiesību iestāde Igaunijā. Tieslietu kancleram ir plašas un spēcīgas pilnvaras, tostarp pilnvaras darboties kā Nacionālajam preventīvajam mehānismam saskaņā ar ANO Konvenciju pret spīdzināšanu un Nacionālajam uzraudzības mehānismam saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām. Tas veic arī bērnu lietu ombuda funkcijas. Kanclers nesēn pieteicās akreditācijai Valstu cilvēktiesību aizsardzības iestāžu globālā aliansē un ir uzsācis akreditācijas procesu.⁶⁶

Saistībā ar Covid-19 pandēmiju Igaunija pasludināja ārkārtas stāvokli. Igaunijas valdība 2020. gada 12. martā izsludināja ārkārtas stāvokli un iecēla premjerministru par ārkārtas stāvokļa pārvaldnieku. 2020. gada 20. martā saskaņā ar atkāpes klauzulu, kas ietverta Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (Konvencija) 15. pantā, tā informēja Eiropas Padomi, ka daži no pasākumiem, kas ir pieņemti, lai aizsargātu “sabiedrības veselību”, var ietvert atkāpi no atsevišķiem pienākumiem, kas ir noteikti Konvencijā. Premjerministra (kā ārkārtas stāvokļa pārvaldnieka) likumdošanas rīkojumus varēja pārskatīt Administratīvajā tiesā (bet uz tiem neattiecās ne parlamentārā, ne prezidenta kontrole). Ārkārtas stāvoklis tika izbeigts 2020. gada 18. maijā (tajā pašā dienā tika atcelta Konvencijas 15. pantā paredzētā atkāpe).

Tiek izstrādāts jauns Pilsoniskās sabiedrības attīstības plāns 2021.–2030. gadam. Pamatojoties uz Igaunijas pilsoniskās sabiedrības attīstības koncepciju, valdība veicina pilsonisko sabiedrību, izmantojot Pilsoniskās sabiedrības attīstības plānu 2015.–2020. gadam⁶⁷. Kopš 2018. gada, sadarbojoties ar ieinteresētajām personām un to aktīvu iesaistīšanos, ieskaitot jumta organizācijas, kas pārstāv PSO Igaunijā, Iekšlietu ministrija ir vadījusi jauna Pilsoniskās sabiedrības attīstības plāna 2021.–2030. gadam izstrādes procesu. Šis process ir ietvēris darba grupu sanāksmes un ieinteresēto personu apspriedes dažādos Igaunijas apriņķos⁶⁸. Pilsoniskā telpa Igaunijā tiek uzskatīta par atvērtu⁶⁹.

⁶⁴ Augstākās tiesas *en banc* spriedums, 3-1-3-10-02, 2003. gada 17. marts.

⁶⁵ Skatīt 2019. gada janvāra grozījumus Tiesību kanclera likumā.

⁶⁶ Saskaņā ar ANO Parīzes principienu A statusa akreditācija, kas bija plānota 2020. gada martā, tika pārcelta Covid-19 pandēmijas dēļ. Skatīt arī *ENNHRI*, “The rule of law in the European Union, Reports from national human rights institutions”, 73. lpp.

⁶⁷ https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf.

⁶⁸ Igaunijas sniegtā informācija 2020. gada ziņojumam par tiesiskumu.

⁶⁹ Skatīt *CIVICUS* piešķirto novērtējumu; ir izmantotas piecas novērtējuma kategorijas: atvērta, sašaurināta, ierobežota, apspiesta un noslēgta.

Pielikums. Informācijas avotu saraksts alfabētiskā secībā*

* *Saraksts ar informāciju, kas saņemta saistībā ar 2020. gada ziņojuma par tiesiskumu apspriešanu, ir pieejams (COM tīmekļa vietnē).*

Pretkorupcijas atlases komiteja, tīmekļa lapa. <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/anti-corruption-select-committee/>.

Plašsaziņas līdzekļu plurālisma un brīvības centrs (2020), 2020. gada plašsaziņas līdzekļu plurālisma uzraudzības instruments. <https://cmpf.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

Reģistru un informācijas sistēmu centrs, e-Uzņēmumu reģistra tīmekļa lapa. <https://www.rik.ee/en/e-business-register>.

Reģistru un informācijas sistēmu centrs, e-Faila tīmekļa lapa. <https://www.rik.ee/en/international/e-file>.

CIVICUS Monitor. "Tracking civic space: Estonia". <https://monitor.civicus.org/country/estonia/>.

Tiesu administrācijas padome (2020), "Recommendations of the Council for Administration of Courts for organising the administration of justice during emergency situation". <https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/KHN%20recommendations.docx.pdf>.

Eiropas Padome, Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma (2020), "Reply by the Government of Estonia to the platform alert concerning the Russian State News agency Sputnik". <https://rm.coe.int/estonia-reply-en-sputnik-24january2020/168099922f>.

Eiropas Padome, Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma. <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/the-platform>.

Padomes Ieteikums par Igaunijas 2020. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Igaunijas 2020. gada stabilitātes programmu, ST 8177/20 — COM(2020) 506 final.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1937 (2019. gada 23. oktobris) par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem, L 305/17.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/13/ES (2010. gada 10. marts), par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva), L 95/1.

Komunikācijas ģenerāldirektorāts (2020), "Flash Eurobarometer 482: Businesses' attitudes towards corruption in the EU".

Komunikācijas ģenerāldirektorāts (2020), "Special Eurobarometer 502: Corruption".

"Estonian Civil Society Development Plan 2015–2020", https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf.

Igaunijas valdība (2013), "Korruptsioonivastane strateegia aastateks 2013–2020" ["Pretkorupcijas stratēģija 2013.–2020. gadam"]. https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/korruptsioonivastane_strateegia_2013-2020_1.pdf.

Igaunijas valdība (2020), "Korruptsioonivastase strateegia aastateks 2013–2020" rakendusplān aastateks 2017–2020" ["Pretkorupcijas stratēģijas 2013.–2020. gadam ieviešanas plāns 2017.–2020. gadam"]. https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/lisa_2_rakendusplaan_2018-2020.pdf.

Igaunijas valdība (2020), Igaunijas sniegtā informācija 2020. gada ziņojumam par tiesiskumu.

Igaunijas valdība, Politikas informācijas sistēma. <http://eelnoud.valitsus.ee/main#ANx6shIc>.

Eiropas Komisija (2019, 2020), Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

Valstu cilvēktiesību aizsardzības iestāžu Eiropas tīkls — ENNHRI (2020), “The rule of law in the European Union. Reports from national human rights institutions”.

GRECO (2013), ceturtā novērtēšanas kārtā. Novērtēšanas ziņojums par Igauniju “Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors”.

GRECO (2015), ceturtā novērtēšanas kārtā. Atbilstības ziņojums par Igauniju. “Corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors”.

GRECO (2017), ceturtā novērtēšanas kārtā. Otrais atbilstības ziņojums par Igauniju “Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors”.

GRECO (2018), piektā novērtēšanas kārtā. Novērtēšanas ziņojums par Igauniju “Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies”.

Tieslietu ministrija, “Kuritegevus Eestis 2019” [“Noziedzība Igaunijā — 2019. gads”]. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/korruptsioon.html>.

Tieslietu ministrija (2019), “Registreeritud kuriteod aastatel 2003–2018” [“Reģistrētie noziegumi 2003.–2018. gadā”]. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/registreeritud_kuriteod_2003-2018.xlsx.

Tieslietu ministrija (2020), “Estonian anti-corruption and conflicts of interests e-training” —*YouTube* tīmekļa lapa. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5JI001vz8bOi09N3PabBK2ogjrf0k03V>.

“Reportieri bez robežām” (2020), “Does crisis at leading daily mean end to investigative journalism in Estonia?” <https://rsf.org/en/news/does-crisis-leading-daily-mean-end-investigative-journalism-estonia>.

“Rules for Good Legislative Practice and Legislative Drafting”. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508012015003/consolide>.

Igaunijas Augstākā tiesa, 2003. gada 17. marta spriedums, 3-1-3-10-02. <https://www.riigikohus.ee/en/constitutional-judgment-3-1-3-10-02>.

Virtuāls Igaunijas apmeklējums 2020. gada ziņojuma par tiesiskumu sagatavošanas kontekstā.

II pielikums. Valsts (Igaunijas) apmeklējums

2020. gada jūnijā un jūlijā notika Komisijas dienestu virtuālas sanāksmes, kurās piedalījās:

- Patērētāju tiesību aizsardzības un tehniskās pārvaldes iestāde
- Tiesu administrācijas padome
- Igaunijas Žurnālistu asociācija
- Finanšu ziņu vākšanas vienība
- Tieslietu ministrija
- Valsts kriminālpolicija
- Parlamenta Pretkorupcijas atlases komiteja
- Preses padome
- Prokuratūra
- Augstākā tiesa
- *Transparency International Estonia*

* Komisija vairākās horizontālās sanāksmēs tikās arī ar šādām organizācijām:

- *Amnesty International*
- Eiropas Pilsonisko brīvību savienība
- “Pilsoniskā sabiedrība — Eiropa”
- Eiropas baznīcu konference
- *EuroCommerce*
- Eiropas Bezpeļņas tiesību centrs
- Eiropas Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvības centrs
- Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums
- *Free Press Unlimited*
- *Front Line Defenders*
- Starptautiskās Lesbiešu un geju asociācijas Eiropas reģionālā nodaļa (*ILGA-Europe*)
- Starptautiskā Juristu komisija
- Starptautiskā Cilvēktiesību federācija
- Starptautiskais preses institūts
- Mūžizglītības platforma
- Atvērtās sabiedrības iniciatīva *Justice* / Atvērtās sabiedrības Eiropas politikas institūts
- “Reportieri bez robežām”
- *Transparency International EU*